

מכתב ה

מכתב הרה"ג רבי שמואל אהרן הלוי פרדס אל רבינו בענין אכילת שיירי מנחות בסוכות

ב"ה. א, ז' דעשי"ת, תש"ה.

גמר חתימה טובה לכ"ק הרב הגאון החו"ב איש האשכולות בנגלה ובנסתר מוה"ר
מנחם שניאורסון שליט"א

[אכילת שיירי מנחות מחוץ לסוכה מותרת מטעם 'שולחן גבוה קא זכו']

. . . ומכבר אמרתי בהא דפלפלו האחרונים לענין סוכה דאינו רשאי לעשות
בעזרה מצד לא תטע לך עץ? והביאו ילקוט פ' שופטים לא תטע לך עץ, אפי' בית
אפי' סוכה³. והקשו דהאיך ליכלו הכהנים שירי מנחות חוץ לסוכה, ואמרתי דבתו"כ
פ' אמור איתא חג הסוכות תעשה לך, לך ולא לגבוה. ואמרתי הפי' דאכילת גבוה
פטור מסוכה, דרק אכילת הדיוט צריכה סוכה, ולא אכילת גבוה, ואכילת כהנים

1. חלקו הראשון של מכתב הרשא"פ ותשובת רבינו ע"כ, נדפסו ב'אגרת מבוארת' גליון ו.
 2. בהבא לקמן – ראה אנציקלופדי' תלמודית חכ"ו ערך ישיבת סוכה עמ' קלו.
 3. ילקוט שמעוני ריש פ' שופטים (טז, כ): לא תטע לך אשרה . . אפילו בית אפילו סוכה.
וראה רש"י עה"פ שם: אזהרה . . ולבונה בית בהר הבית. אבל בחינוך כתב (מצוה תצב) שהאיסור הוא רק
בעזרה.
 4. ראה שו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעאה סכ"ט. שו"ת בית יצחק לרבי יצחק יהודה שמעלקיש (לבוב
תער"ב), חלק או"ח סימן ה' סקי"ח ובהגה בסימן ו. ספר מנחת קנאות להגר"מ אריק ז"ל עמ"ס סוטה מא,
ב. ועוד.
- וראה פנים יפות (לבעל ההפלאה) שכתב על דברי יל"ש הנ"ל: נראה הא דקאמר אפילו סוכה – היינו סוכת
מצוה בחג, שהכהנים אוכלים לחם הפנים ושיירי המנחות חוץ לסוכה, והטעם כיון שאסור לעשות סוכה
בעזרה, הם פטורים מן הסוכה. וצ"ל מ"ש בילקוט סוף פרשת ראה (סימן תתקו) חג הסוכות להדיוט, מנין
אף לגבוה, ת"ל חג הסוכות לה', היינו בלחמי תודה כדאיתא בביצה דף י"ט, מביא אדם תודתו בחג הסוכות.

משלחן גבוה זכו, לכך יוכלו לאכול שירי מנחות חוץ לסוכה, דזהו אינו אכילתן רק אכילת גבוה.

וחקרת' אם בסוכות היו רשאים להביא חולין עמה שיהיו נאכלין על השובע ולאכול חוץ לסוכה, כמו דגמירי במנחות דכ"א: שאינו רשאי ליתן מלח בקדשים לחולין אלו⁵. ואכמ"ל.

הנני ידידו עוז, דוש"ת ומברכו בגח"ט

שמואל אהרן הלוי פרדס

5. במנחות כא, ב (גבי תנאי בי"ד הוא שיהיו הכהנים יכולים להנות ממלח של הקדש): אמר שמואל לא שנו אלא לקרבנם אבל לאכילה לא . . מאי לקרבנם – לאכילת קרבנם. ומאי לאכילה – אכילה דחולין. ומקשה בגמ' – חולין פשיטא מאי בעו התם? ומתרצת הגמ' – שמדובר בחולין הבאים לצורך אכילת קדשים, זאת כדי שתהא המנחה נאכלת על השובע, מכל מקום, אסור לכהנים למלוח את החולין הללו במלח של הקדש, אפילו שהם לצורך אכילת הקדשים.

שעפ"ז יש לחקור, אם בסוכות הי' מותר לכהנים להביא חולין כדי שיהיו נאכלין על השובע כנ"ל, אך היות שנאכלים לצורך אכילת קדשים, יהיו פטורים מסוכה. וראה לקמן מכתב ו ובהערה 14.

מכתב ו

תשובת רבינו אל הרב פרדס

ב"ה יום ה' כח תשרי תש"ה

כבוד הרה"ג הו"ח חו"ב אי"א ורב פעלים וכו' מהרש"א הלוי שי'
שלום וברכה!

מכתבו הגיעני, ומפני הרגל נתעכב המענה ע"ע ואתו רוב הסליחה.
ואבוא בזה על ראשון ראשון כו' . . .

כותב: מפלפלין דכיון דאסור לעשות סוכה בעזרה משום לא תטע לך כל עץ
איך אכלו הכהנים שיירי המנחות בחה"ס, ותירץ דכיון דמשולחן גבוה קזכו הוי
אכילת גבוה דפטורה מסוכה.

[גדרי איסור בנין של עץ במקדש – וההיתר בסוכה]

וכמה הערות בדבר זה, ולכת"ר יספיק הקיצור: א) אסור לא תטע הוא דוקא
בשני תנאים: בנין של עץ וגם של קבע (רמב"ם הל' עכו"ם ספ"ו, ונסמנו
המקורות בנ"כ²) ולפ"ד הכס"מ (רמב"ם ביהב"ח פ"א ה"ט) צ"ל עוד תנאי
שלישי: קבוע בבנין³.

1. בקונטרס זה הבאנו רק את סעיף ב שבאגרת רבינו.

2. אסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות, אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע, הרחקה יתירה היא שנאמר כל עץ. אלא כל האכסדראות והסבכות היוצאות מן הכותלים שהיו במקדש של אבן היו לא של עץ.

ובהשגות הראב"ד: לשכת העץ בית היתה, בימה של עץ שעושין למלך בשעת הקהל לשעתה היתה. וכן גוזזטרא שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה.

3. בכס"מ שם (קאי עמ"ש הרמב"ם – אין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה אלא של אבנים או לבנים), מיייתי לקושיית הראב"ד שם – "והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה"; ומתיר דתנן במשנה מדות (פ"ג מ"ח) "וכלונסות של ארז היו קבועים מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא יבעט", ושמא יש לומר

וא"כ יכול לעשות סוכה בלי תנאים אלו⁴, וגם הסכך ה"ה מקש ועלים ולא עץ (יעוין שבת סו, א⁵, והעיר ע"ז באור שמח על הרמב"ם שם).

(ב) אף דאסור להוסיף בבניני ביהמק"ד בכל אופן משום דכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל – במקום גדר, ועל אכו"כ מצוה, מותר (סוכה נא, ב), ובפרט די"ל דאין הכי נמי ובכתב מיד ד' גו' היתה ג"כ סוכה⁶.

(ג) עפהנ"ל יתפרש הכתוב (נחמי' ח, טז) ויעשו להם סכות גו' ובחצרות בית האלקים כפשוטו דקאי אעזרה, ואין צריך לדחוק דהיינו הר הבית⁷.

שלא קבועים ממש קאמר בבנין אלא קבועים בעלמא בלא בנין, ועל פי זה יש לתרץ ללשכת כה"ג שלא היתה קבועה בבנין אלא בלא בנין.

4. ראה לקוטי-שיחות חכ"ח עמ' 219 ואילך.

ולהעיר שבמנחת קנאות שם (שצויין לעיל עמ' 21 הערה 4) דחה באופן אחר: מיהו בלא"ה פלא, דהא הדפנות יכולין להיות של אבנים. . אבל קשה כיון דהסכך מונח על גביו מושכב, בזה לא שייך כלל הלאו דלא תטע לך עץ, דהיינו דרך גדילתו דוקא. ע"ש.

5. בגמ' שם גבי סנדל של סיידין שטמא טומאת מדרס, ויוצאין בו בשבת, משום דהוי מנעל. וכתב ברש"י (ד"ה ור' יוחנן) – סנדל של סיידין של קש הוא, ור' יוחנן בן גורי מטהר בכלי קש דלאו עץ נינהו.

6. בגמ' שם (ובפרש"י): בראשונה היו נשים מבפנים (בעזרת נשים) ואנשים מבחוץ (ברחבה של הר הבית ובחיל), והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים, ועדיין היו באין לידי קלות ראש, התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. היכי עביד הכי (שהוסיפו ושינו כלום על בנין שלמה), והכתיב (דברי הימים א כח, יט) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (גבי דוד המלך כשצוה את שלמה על מדת הבית ובניינו. כל מלאכת התבנית שהודיעו הקב"ה ע"י גד החוזה ונתן הנביא)? אמר רב קרא אשכחו ודרוש (שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי קלקול).

כוונת הדברים: (א) אם בכדי לגדור גדר התירו לבנות במקדש כמבואר בגמ', בוודאי שמותר לעשות כן במצוות סוכה. (ב) יש לומר שהסוכה נכללה ב"בכתב מיד ה' עלי השכיל". – וראה כעין זה בלקוטי-שיחות חכ"א עמ' 156 ואילך, לענין מקום גניזת הארון שניתן לשלמה מלכתחילה. וראה לקוטי-שיחות חכ"ט עמ' 71 ואילך ובהערות.

7. בנחמי' שם: וייצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם, ובחצרות בית האלוקים. ובאור שמח על הרמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו ה"ט כתב שמפסוק זה מוכח שבהר הבית מותר לבנות סוכה. ולהעיר מדברי הרוקח הל' סוכה ריט ד"ה בסוכות: ובחצרות בית אלקים, והלא אין ישיבה בעזרה ושם כתיב וישבו בסוכות, אלא בעזרת נשים.

וראה לקוטי-שיחות חכ"ה עמ' 236.

להעיר בערכין (ג, ב) ובתוד"ה ובני (שם)⁸ ויעויין בתמיד (כז, א) שכל הכ"ד מקומות היו מבחוץ לעזרת ישראל⁹.

ד) אפילו אם נפרש קרא דנחמי' בהר הבית עכצ"ל כפי המבואר בהערות א-ב הנ"ל אליבא דספרי פ' שופטים – הובא בכס"מ – דגם הבונה בהר הבית בל"ת¹⁰.

[ב' סוגי סוכה – סוכה דעלמא וסוכת מצוה]

ה) מ"ש ביל"ש שופטים לא תטע לך עץ אפילו בית אפילו סוכה – ע"פ פי' הפשוט לא קאי כלל בסוכת מצוה, אלא בסוכה סתם, ואומר אפילו סוכה בניגוד לבית וע"ד מ"ש (בראשית לג, יז) ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות, ועוד¹¹.

[צריך עיון בסתירת הספרי והתו"כ]

ו) בספרי ס"פ ראה: חה"ס תעשה לך ז' ימים להדיוט ומנין אף לגבוה ת"ל כו', בספרא ס"פ אמור: יכול תהי' חגיגה וסוכה לגבוה ת"ל כו' הא כיצד חגיגה

8. בגמ' שם: הכל חייבין בסוכה כהנים לויים וישראלים, פשיטא, אי הני לא מחייבי מאן מיחייבי, כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתוב (אמור כג, מב) בסוכות תשבו ואמר מר תשבו שבעת ימים כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו, והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו, קא משמע לן נהי דפטירי בשעת עבודה, בלא שעת עבודה חייבי מיחייבי, מידי דהוה אהולכי דרכים דאמר מר הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה.

ובתוס': אין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא מחייבו. . דמטעם הולכי דרכים ליכא למיפטרניהו אלא בשדות אבל לא בלשכת בית המוקד ושאר מקומות בהמ"ק, וה"ה דמצי למינקט נמי לויים השומרים בכ"א מקומות במקדש כדאיתא פ"ק דתמיד (כו, א).

9. כוונת הדברים: מסוגיית הגמ' ובעיקר מדברי התוס' נראה שהכהנים היו מחוייבים לאכול בסוכה שלא בשעת עבודתם במקדש, ומדברי התוס' נראה שחייב זה הוא דווקא בהיותם בבית המקדש (בבית המוקד, שבו היו ישנים ובשאר מקומות). ומזה וכן מהמשך דברי התוס' שיכל לנקוט גם לוויים – ניתן הי' לומר בפשטות שאת הסוכה בנו בהר הבית.

10. בכס"מ הל' ע"ז פ"ו ה"ט הביא דברי הספרי שלא דלא תטע כל עץ חל גם בהר הבית. ולפ"ז אין תועלת לפרש שדברי הכתוב שבנ"י עשו סוכות "בחצרות בית האלוקים", היו בהר הבית דווקא.

11. כוונת הדברים: האיסור המוזכר ביל"ש עוסק בסתם סוכה, ע"ד מה שמצינו ביעקב אבינו שבנה למקנהו סוכה – שהוא מבנה פשוט יותר ביחס לבית. וסוכה זו אסור לבנות אצל מזבח ה', משא"כ סוכת מצוה לא נאסרה.

לגבוה וסוכה להדיוט, ואף לאחר ישוב המפרשים בסתירת שני מאמרים הנ"ל בכ"ז עדיין צע"ק¹².

[שיירי מנחות פטורים מסוכה מדין "תשבו כעין תדורו"]

ז) אכילת שיירי מנחות בעזרה לכאורה ברור דפטור מסוכה, כי זה הכלל במצוה זו תשבו בסוכה כעין ההנהגה בדירתו כל השנה (סוכה כז, א) וכמו שבכל השנה לא היו הכהנים אוכלים השיירים אלא בעזרה ולא בבית דירתם, הרי גם בחה"ס יעשו כך¹³.

[בניית סוכה במקדש – לצורך שאר ענייני הכהנים ואכילת לחמי תודה]

וא"ת אם אכילת ק"ק פטורה מסוכה וחולין מאי בעי התם¹⁴ (יעויין בארוכה במל"מ הל' שחיטה פ"ב ה"ג וש"נ¹⁵) א"כ למה עשו סוכות בחצרות בית אלקים (אם נפרש שהוא בעזרה), ואינה קושיא כלל דמצות סוכה היא לא רק

12. ראה פירוש המלבי"ם אמור שם, פ' קפה. ובהנסמן שם.

13. כוונת הדברים: עד עתה נתבאר שניתן לבנות סוכה בבית המקדש. וכעת מבאר רבינו דמכל מקום אכילת שיירי מנחות ע"י הכהנים פטורה מסוכה, וא"צ לחדש שזהו מדין אכילת גבוה, כמ"ש הרש"פ. וכעין זה כתב גם לדחות דבריו בדין אכילת שתי הלחם – הובא ונתבאר ב'אגרת מבוארת' גליון ו.

14. ראה רמב"ם הל' שחיטה פ"ג ה"ג: כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת. ונמצא שאין צורך בסוכה לשם אכילה בעזרה, שכן אכילת שיירי מנחות פטורה מסוכה מטעם "תשבו כעין תדורו", ואילו מאכלי חולין אסור להכניסן לעזרה.

ולהעיר מדברי התוס' (מנחות כא, ב ד"ה חולין) שלצורך אכילת קרבנות על השובע, מותר להכניס חולין לעזרה (ולכן חקר הרש"פ במכתבו (לעיל עמ' 22) אי שרי להכניס חולין לעזרה ולפוטרו מסוכה). ונראה שקושיית רבינו בפנים היא לפי שיטת רש"י שאין להכניס כלל חולין לעזרה אפילו לצורך אכילת קרבנות – ראה רש"י תמורה כג, א ד"ה יאכלו: ואי קשיא הא אין מכניסין חולין לעזרה, הא לא קשיא – יאכלום מבחוץ, ואח"כ יכנסו ויאכלו המנחה כדי שתאכל עם השבע.

15. במשנה למלך שם נתבאר באריכות איסור הכנסת חולין בעזרה, מקורו, סוגי מאכלי החולין וכו'.

באכו"ש^{16*} כי אם על כל עניניו¹⁷ והרי מותר להתעכב בעזרת ישראל ואפילו להכנס לשם גם שלא לצורך עבודה, וכדאיתא בכלים (פ"א מ"ח) עזרת ישראל כו' עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם¹⁸.

(* העירני הרה"ג הר"א זיסקינד¹⁹ דגם באכילה מצינו חיוב סוכה בעזרה, גם ע"פ הנ"ל, והוא באכילת לחמי תודה וכיו"ב דמותרין בכל העיר ונאכלין גם בעזרה (שבועות טו, א)²⁰.

16. = באכילה ושתיה.

17. ראה שו"ע או"ח ריש סימן תרל"ט.

18. כוונת הדברים: עזרת ישראל הייתה מקודשת מעזרת נשים, בכך שאין למחוסר כיפורים להיכנס לשם, ועזרת כהנים מקודשת מעזרת ישראל שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם – סמיכה, שחיטה ותנופה. אבל לכהנים מותר להיות שם בכל עת גם שלא בשעת עבודה.

19. הרב אברהם זושא זיסקינד ז"ל (תרס"ו-תשכ"ז) נולד בוורשה והי' תלמיד תו"ת שם. שימש ראש כולל אברכים שע"י מזכירות רבינו. ראה אודותיו – 'תולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא' (ברוקלין תשע"א) פרק לד.

20. ראה מל"מ שצויין בפנים.